

Branden på Bergthornshval – Ur Njals saga

Nu är det dags att berätta om det som hände på Bergthornshval, när Grim och Helge begav sig till Holar. De hade lämnat sina barn att uppfostras där, och hade sagt till sin moder att de inte skulle komma hem den kvällen. De var i Holar hela dagen. Det kom några fattiga kvinnor dit och sa att de kommit långväga ifrån. Bröderna frågade efter nyheter, och de sa att de inte hade några nyheter att berätta. "Men något litet vet vi att berätta."

Bröderna frågade dem vad det kunde vara och bad dem att inte hemlighålla något. Kvinnorna lovade att göra så. "Vi kom ner från Fljotslid och såg alla Sigfussöner till häst och beväpnade. De var på väg till Trihyrningsåsen och de var femton stycken. Vi såg även Grane Gunnarsson och Gunnar Lambesson och de var fem stycken totalt. De valde samma väg. Det var som om hela landsbygden var igång. "Då", sa Helge, Njals son, "måste Flose ha kommit från öster, och de måste alla vara på väg för att möta honom, och vi två, Grim, borde vara där Skarpheden är." Grim höll med om att det borde vara så, och de begav sig hemåt.

Samma kväll talade Bergtora till sitt tjänstefolk och sa: "Nu får var och en välja sitt kött ikväll, så att alla får sitt favoritkött, för denna kväll är den sista kvällen som jag ställer fram kött åt mitt tjänstefolk."

"Så kommer det inte att bli", svarade de alla.

"Så kommer det att bli ändå", sa hon, "och jag skulle kunna berätta ännu mer om jag ville, men Grim och Helge kommer att komma hem ikväll innan ni har ätit färdigt, och om det blir som jag säger kommer även resten jag säger att inträffa."

Efter det ställde hon fram kött på bordet och Njal sa: "Jag ser en underlig syn framför mig. När jag ser mig omkring i rummet ser det ut som om gavelväggarna vore borta, men hela bordet och köttet på det är indränkt i blod." Alla tyckte att detta konstigt, men det gjorde inte Skarpheden. Han bad de andra att inte sörja eller att yttra opassande ljud, så att man skulle kunna berätta historier om dem. "Det gynnar oss mer än andra män att uppföra oss väl, och det är det enda som är viktigt för oss."

Grim och Helge kom hem innan bordet var avdukat, vilket förvånade alla i huset. Njal frågade varför de återvände redan, och de berättade vad de hade hört. Njal bad att ingen man skulle gå till sängs, och istället vara vaksamma.

"Nu ska vi rida till Bergthornshval, och vi ska vara där innan kvällsvarden", sa Flose till sin son. Det fanns en sänka i höjden som gården låg på och dit red de. De band sina hästar där och väntade tills långt fram på kvällen. Då sa Flose: "Nu ska vi gå rakt fram till huset. Håll ihop och gå långsamt så får vi se vad de tänker göra."

Njal stod utanför dörrarna tillsammans med sina söner och Kare, och alla männen. De stod samlade för att möte Flose och hans män på gården, och de var nästa trettio män. Flose gjorde halt och sa: "Nu ska vi se vad de gör. Om de står kvar utomhus för att möta oss får vi svårt att få bukt med dem."

"Då får vår resa ett snöpligt slut", sa Grane, Gunnars son, "om vi inte vågar anfälla dem."

"Så kommer det inte att bli", sa Flose, "för vi anfäller även om de står utomhus, men vi kommer att få betala det priset att många av oss inte kommer att undkomma för att berätta vilken sida som vann."

Njal sa till sina män: "Se nu vilka tappra män de har."

"De har både tappra och många män", sa Skarpheden, "men de har stannat upp för att de tror att det kommer att bli en hård kamp för att besegra oss."

"Det kan inte vara anledningen till att de gjort halt," sa Njal, och min vilja är att våra män går inomhus. Flose och hans män fick det svårt att strida mot Gunnar på Lidarende, trots att han var ensam att möta dem, och här är huset lika starkt som det var där. Det kommer att ta tid innan de kommer i närheten.

"Detta kommer inte att gå till som det gjorde hos Gunnar", sa Skarpheden, "för de som anföll då var så ädelmodiga att de hellre vände tillbaka än brände upp huset och Gunnar. De här kommer att komma med eld direkt, om de inte kan besegra oss på något annat sätt. De kommer att vända på varenda sten för att vinna över oss. Det råder inget tvivel om att de tror, vilket förmodligen är riktigt, att det kommer att bli deras död om vi lyckas fly. Dessutom är jag ovillig att låta mig bli rökt inomhus som en räv i sin håla."

"Nu är det som vanligt, mina söner", sa Njal. Ni lyssnar inte på mina råd och ni visar mig ingen respekt. Så gjorde ni inte när ni var yngre, och då gick det bättre för er."

"Låt oss göra som vår far vill", sa Helge, "det blir bäst."

"Jag är inte så säker på det," sa Skarpheden, "för han har inte lång tid kvar att leva. Ändå kan jag ära min far genom att brännas inne tillsammans med honom, för jag är inte rädd för att dö."

Sedan sa han till Kare: "Låt oss stå intill varandra, svåger, så att vi inte separeras från varandra."

"Det har jag redan bestämt mig för att göra", sa Kare, "men om det skulle bli på något annat sätt, då får det bli så."

"Hämnas oss, och vi ska hämnas er", sa Skarpheden, "om vi överlever detta."

Kare lovade att göra det. Därefter gick de alla inomhus, och ställde sig i dörren.

Nu är de alla dödens, för de har gått inomhus. Vi ska gå mot dem så snabbt som möjligt och gruppera oss framför dörren, och se till så att ingen av dem, varken Kare eller Njals söner undkommer, för det skulle bli vår död.

Flose och hans män gick fram till huset och placerade ut männen runt huset ifall det fanns någon gömd utväg. Men Flose gick mot framsidan av huset med sina män.

Då sprang Hroald Ossursson mot Skarpheden och högg med sin spjutyxa mot honom. Skarpheden slog av spjutyxan av skaftet och högg mot honom. Spjutyxan hamnade på skölden och studsade tillbaka från skölden mot Hroalds kropp. Yxspetsen träffade honom i ansiktet, han föll baklänges och dog på fläcken. "Där hade han ingen tur med dig, Skarpheden", sa Kare, "och du är den tappraste av oss alla.

"Jag är inte så säker på det", sa Skarpheden, och log.

Kare, Grim och Helge kastade ut många spjut och sårade många, och Flose och hans män kunde inget göra. Till slut sa Flose: "Vi har redan förlorat många män och många är skadade, och han har redan dräpt den vi minst av allt ville mista. Det står nu klart att vi aldrig kommer att vinna över dem med vapen i hand. Många har visat vara mindre skickliga med vapen än vad de tidigare skrutit om. Jag säger detta främst till Grane, Gunnars son, och Gunnar, Lambis son, som var de som var minst villiga att låta våra fiender få leva. Men vi måste fortfarande tänka ut något annat sätt, och nu finns bara två utvägar kvar, och ingen av dem är riktigt bra. En är att ge upp, men det skulle bli vår död. Den andra är att sätta eld på huset och bränna dem inne, men det är ett dåd vi kommer att få svara för inför Gud, eftersom vi själv är kristna. Ändå måste vi välja den vägen."

Nu gjordes upp eld till en brasa framför dörrarna. Då sa Skarpheden: "Hallå där, försöker ni tända en brasa eller tänker ni laga mat?"

"Vi lagar mat", svarade Grane, Gunnars son, "och var inte oroliga för att inte bli helt genomstekta."

"Du svarar mig som du har förstånd till", sa Skarpheden, "för jag hämnades din far, och du tänker mer på det som du är mindre skyldig att tänka på."

Nu hällde kvinnorna ostmassa i elden, och kvävde den lite snabbt som den tändes igen. Vissa hämtade även vatten. Då sa Kol Thorsteinsson till Flose: "Jag har fått en idé. Jag har sett att det finns i ett loft i skålen över hallen, ovanpå tvärbjälkarna. Vi tänder eld just där och sätter fart på branden med halmbalar som står bakom huset. Sedan tog de balarna och tände eld på dem, och de som var inomhus förstod inte vad som hände förrän hela hallen brann över deras huvuden. Då gjorde Flose och hans män upp en stor eld framför dörrarna, och kvinnfolket som befann sig inne i huset började gråta och klaga.

Njal talade med dem och sa: "Håll era huvuden högt utan några skrik, för detta är en storm som ska passera, och det kommer ta lång tid innan det kommer en ny. Sätt er lit till Gud och tro på att han är så full av nåd att han inte låter oss brinna inne i den världen och i nästa." Han hade sådana tröstens ord till dem alla, ibland ännu starkare ord.

Nu stod hela huset i ljusan låga. Då gick Njal till dörren och sa: "Är Flose så nära att han kan höra mig?" Flose sa att han kunde höra honom. "Vill du gå med på en förlikning med mina söner eller tillåta någon av männen att gå ut?"

"Jag går inte", svarade Flose, "med på någon förlikning för dina söner, och nu är det dags att våra mellanhavanden slutar en gång för alla. Jag kommer inte stå här och se på tills alla är döda, men jag tillåter kvinnor, barn och tjänstefolk att gå ut."

Njal gick tillbaka in i huset och förkunnade: "Alla som har fått lov ska nu gå ut. Gå ut, Thorhalla Asgrimsdotter, och ta de dina med dig. Thorhalla sa: "Detta är inte det avsked mellan mig och Helge som jag väntade mig för ett tag sedan, men jag kommer att se till att min far och mina bröder hämnas den oförrätt som begåtts här."

"Gå, och gör det rätta", sa Njal, "för du är en modig kvinna." Därefter gick hon och de andra ut. Astrid från Djupåbacke sa till Helge, Njals son: "Kom ut med mig så ska jag kasta en kvinnokappa över dig, och knyta ett huckle över ditt huvud." Han ville först inte lyssna på det, men till slut gav han med sig på de andras uppmaning. Astrid knöt hacket över Helges huvud medan Thorilda, Skarphedens fru, kastade kappan över honom. Han gick ut mellan dem, och sedan gick Thorgerda, Njals dotter, och Helga, hennes syster, och många andra också ut. Men när Helge kom ut sa Flose: "Det var mig en lång kvinna, och bred över axlarna är hon också. Ta och håll henne." Men när Helge hörde det kastade han iväg kappan. Han hade gömt sitt svärd under sin arm, och svingade det mot en man, och svingen träffade hans sköld och bröt av spetsen på skölden och samtidigt mannens ben. Då sprang Flose fram och svingade mot Helges nacke, och högg av hans huvud. Sedan gick Flose till dörren och kallade fram Njal, och sa att han ville prata med honom och Bergtora. Njal kom fram, och Flose sa:

"Jag vill erbjuda er, Njal, att lämna huset och gå ut, för du har inte förtjänat att bli innebränd.

"Jag kommer inte att gå ut", sa Njal, "för jag är en gammal man och kan inte hämnas mina söner, och jag kan inte leva i skam."

Flose sa till Bergtora: "Kom ut, jag vill inte bränna dig inne."

"Jag gifte mig med Njal", sa Bergtora, "och jag har lovat honom att vi ska dela samma öde." Efter det gick båda tillbaka in i huset igen.

"Vad ska vi nu göra?", frågade Bergtora.

"Vi ska gå till sängs och lägga oss ner", sa Njal. "Jag har längtat efter att få vila." Sedan sa hon till pojken Thord, Kares son: Du ska gå ut och inte brinna inne här.

"Du har lovat mig, farmor, att vi aldrig skulle skiljas så länge jag ville vara hos dig. Jag tror att det är bättre att dö tillsammans med dig och Njal än att leva efter att du är borta." Då bar hon pojken till sin säng, och Njal sa till sin gårdsfogde: "Lägg noga märke till var vi lägger oss, och hur jag ligger, för jag tänker inte röra en muskel oavsett hur mycket röken och elden ger sig på mig, och på det sättet kommer du att veta var du kan leta efter våra ben." Han lovade att göra så. Man hade slaktat en ox och fällen låg där. Njal sa till fogden att lägga ut fällen över dem., och det gjorde han. De la sig båda ner i sängen och la pojken mellan sig. De gjorde korstecknet över sig själva och pojken, och överlämnade sina själar i Guds händer. Det var de sista orden någon hörde dem yttra. Sedan tog fogden fällen och bredde ut den över dem, och gick sedan ut. Kettil från Mark fick syn på honom och drog ut honom. Han frågade noggrant efter sin svärfar Njal, och fogden berättade allt. Då sa Kettil:

"Stor sorg har drabbat oss när vi tvingas dela sådan olycka."

Skarpheden såg sin far lägga sig ned och ordna sängen, och sa: "Vår far går och lägger sig tidigt, och det är så det ska vara, för han är en gammal man." Sedan fångade Skarpheden, Kare och Grim

facklorna så fort de kom nerdimpande och kastade tillbaka dem igen, och så höll det på ett tag. Sedan kastades spjut mot dem, men de fångade dem alla och skickade tillbaka dem igen. Men Flose bad sina män att sluta kasta "för i strid kommer det att gå illa för oss, vi kan lika gärna vänta tills branden vinner över dem". Så gjorde de och kastade inte mer.

Sedan började storbjälkarna i taket att falla, och Skarpheden sa: "Nu måste min far vara död, för jag har varken hört stön eller hosta från honom." Sedan gick de till slutet av hallen, och där hade en tvärbjälke fallit ner som var nästan avbränd på mitten." Kare pratade med Skarpheden och sa: "Ta dig ut här. Jag ska hjälpa dig och sedan ska jag följa efter dig. Sedan borde vi båda kunna undkomma, för röken blåser åt vårt håll."

"Du springer ut först", sa Kare, "men jag är dig hack i häl."

"Det är inte tillrådligt, för jag kan ta mig ut på något annat sätt om det inte går här. "

"Jag gör det inte", sa Skarpheden. "Ta dig ut först, så kommer jag genast efter dig."

"Det är upp till var man", sa Kare, "att försöka rädda sitt liv om det är möjligt, och jag kommer att göra det nu. Men skiljs vi nu ses vi nog aldrig mer. Om jag hoppar ut ur elden kommer jag inte att vilja hoppa tillbaka in igen till dig. Då kommer vi båda att gå våra egna vägar."

"Det gläder mig att du kommer under, sväger", sa Skarpheden, "och kan hämnas mig."

Sedan tog Kare en brinnande fackla i sin hand, och sprang uppför tvärbjälken. Han kastade facklan ut från taket och den landade bland de som stod på utsidan. Sedan skingrades de, och vid det laget brann både Kares kläder och hår. Han kastade sig ner från taket och kröp iväg i skydd av röken. En av de män som var närmast sa: "Var det en man som hoppade ut från taket?"

"Långt därifrån", sa en annan. "Det är troligare att det var Skarpheden som kastade en fackla mot oss."

Efter det funderade de inte mer på det. Kare sprang tills han kom till en bäck som han kastade sig i, och släckte på det sättet lågorna på honom.

Efter det sprang han i skyddet av röken ner i en grop, och vilade där, och den hålan har sedan dess kallats Karagrop.

Nu ska det berättas om Skarpheden att han sprang upp på tvärbjälken efter Kare, men när han kom till det ställe där bjälken var som mest bränd gick den av. Skarpheden ramlade ner på fötterna, och försökte en gång till. Han hoppade upp mot väggen men en takbjälke ramlade ner på honom, och han tumlade tillbaka in i huset.

Då sa Skarpheden: "Nu kan jag se vart det bär hän." och han gick utmed sidoväggen. Gunnar, Lambison, tog ett språng mot väggen, såg honom och sa: "Gråter du nu, Skarpheden?"

"Inte alls", sa Skarpheden, "men saken är den att röken får ögonen att tåras. Men det tycks mig som om du skrattar."

"Så är det", sa Gunnar, "och jag har inte skrattat sedan du dräpte Traen vid Markarfljot." Då sa Skarpheden: "Här är en minnesgåva till dig." Med det tog han ur sin pung fram en oxeltand som han hade huggit ur Traen. Han kastade den mot Gunnar, och den träffade hans ena öga så att det for ut och landade på hans kind. Då föll Gunnar ner från taket. Skarpheden gick då till sin bror Grim, och de höll varandras händer och trampade runt i elden, men när de kom till mitten av hallen föll Grim död ner. Då gick Skarpheden till slutet av huset, och då hördes ett stort brak och taket ramlade ner. Skarpheden stängdes in mellan taket och gaveln och kunde inte röra sig alls.

Flose och hans mannar stannade vid branden tills morgonen grydde. Då kom en man ridande fram till honom. Flose frågade efter hans namn, och han svarade att hans namn var Geirmund, och att han var frände till Sigfussönerna. "Ni har utfört ett stordåd", sa han.

"I efterhand", svarade Flose, "kommer man att kalla det både ett stordåd och ett illdåd, men det finns inget vi kan göra åt det nu."

"Hur många män har förlorat sina liv här?", frågade Geirmund.

"Här har Njal och Bergtora och alla deras söner, Thord, Kares son och Kare, Solmunds son dött", svarade Flose. "Förutom dessa kan vi inte veta säkert, för vi känner inte till deras namn."

"Du säger att en är död som jag har talat med denna morgon", sa Geirmund.

"Vem då?", frågade Flose.

"Jag och min granne Bard mötte Kare, Solmunds son, och Bard lånade honom sin häst. Hans hår och hans kläder på överkroppen var bortbrända."

"Hade han några vapen?", frågade Flose.

"Han hade svärdet Fjorsvavne", svarade Geirmund, "och det var blånat i ena eggen. Bard och jag sa att det måste ha mjuknat, men han svarade att han skulle härda det i Sigfussöners eller de andra mordbrännarnas blod."

"Vad sa han om Skarpheden?", frågade Flose.

"Han sa att både han och Grim var i livet", svarade Geirmund, "när de skiljdes åt, men att de måste vara döda nu."

"Det du har berättat för oss", svarade Flose, "ger oss ingen ro. Den man som kom undan stod nära Gunnar på Lidarende. Och nu, vet Sigfussönerna och de andra brännarna att en så stor blodsfejd kommer att uppstå att många kommer att förlora sina huvuden, och några kommer att förlora sina egendomar. Jag tvivlar på att någon av er Sigfussöner vågar bo i sitt hus, vilket inte vore något att förvånas över. Jag bjuder därför in er alla att komma och bo hos mig, så att vi alla får dela samma öde."

Branden på Bergthornshval – Ur Njals saga

1. Visa med textexempel från Njals saga på typiska drag för den isländska sagan.

Redovisning: Fundera över hur frågan ovan kan besvaras. Svaret på frågan ska inte skickas in. Redovisning sker i form av ett inlämningsarbete när du har läst samtliga medeltidstexter, och sett samtliga medeltidsfilmer.

Branden på Bergthornshval – Ur Njals saga

Ur de nationella kursmålen:

Eleven skall

ha tillägnat sig och ha kunskap om centrala svenska, nordiska och internationella verk och ha stiftat bekantskap med författarskap från olika tider och epoker

kunna jämföra och se samband mellan litterära texter från olika tider och kulturer

Uppgiften betygssätts inte eftersom den ingår arbetsmomentet medeltiden, som avslutas med ett inlämningsarbete.